

• Duurzaam plaagdierbeheer

in alle Nederlandse gemeenten

‘Groen’ betekent dat er vele en gevarieerde groene ruimten binnen gemeentegrenzen te vinden zijn zoals parken, bossen, weilanden en tuinen met veel dierlijk leven. Vooral vogels zijn geliefd wanneer ze ons niet al te veel hinderen zoals duiven, kraaien en meeuwen dat regelmatig doen. Er leven natuurlijk ook dieren om ons heen die we liever kwijt dan rijk zijn. Ratten, muizen, teken, vliegen en muggen zijn er overbekende voorbeelden van. Een duurzaam imago betekent ook dat gemeenten een zichtbaar en effectief natuur-en milieubeleid voeren. Onnodig gebruik van bestrijdingsmiddelen (biociden) hoort daar zeker niet bij. Het onnodig doden van dieren ook niet. Preventie is daarom het groene en ultieme biocide.

Bestrijdingsmiddelen beloven snelle oplossingen van problemen met plaagdieren, maar snelle oplossingen gelden meestal slechts voor de korte termijn en leiden zelden tot een structurele oplossing. Wanneer de oorzaak van een probleem niet wordt aangepakt, moeten bestrijdingsacties steeds weer worden herhaald. Dat is een strategie die bepaald niet duurzaam is. Duurzame plaagdierbeheersing binnen gemeenten begint met effectieve publieksvoorlichting die gebaseerd is op kennis van de leefgewoonten van plaagdieren.

Een gemeente moet zelf daadwerkelijk in actie komen wanneer de publieke gezondheid in het geding is. Een goed toe-

gankelijk meldpunt is noodzakelijk om van de risico's van verspreiding op de hoogte te blijven en om zo vroeg mogelijk te kunnen optreden. Dat is meestal noodzakelijk bij riooldefecten of achterstallig rioolonderhoud. Zwerfvuil is vaak een oorzaak. Professionele bestrijding en gemeentelijke coördinatie is ook nodig wanneer meerdere bewoners van een wijk of van een appartementengebouw overlast ondervinden.

De Nederlandse gemeenten beschikken traditioneel en actueel over een zorgplicht wanneer het gaat om problemen die worden veroorzaakt door schadelijke dieren in en om woningen, gebouwen, erven en andere terreinen. Deze zorgplicht wordt beschreven in de Woningwet (2007), De Wet Milieubeheer (1993) en de Wet Publieke Gezondheid (2008). De Wet Gewasbeschermingsmiddelen en biociden (Wgb, 2007) verbiedt het preventief en ondeskundig toepassen van biociden. De Flora- en Faunawet (1998)

Tekst: Albert Weijman
en Nico Vonk, KAD

Een voorbeeld: Ratten en muizen.

Ratten en muizen zijn, biologisch beschouwd, uiterst succesvolle dieren. Ze vermenigvuldigen zich in een rap tempo, ze kunnen zich aan extreme omstandigheden aanpassen en ze zijn slim. Waar mensen leven, leven knaagdieren ook graag. Ze zijn ware cultuurvolgers. Mensen zijn er zich echter niet van bewust dat zij vaak zelf een bijdrage leveren aan, of de oorzaak zijn van, overlast van plaagdieren. Dit zorgt ervoor dat knaagdieren zelfs bij intensieve bestrijdingsacties kunnen overleven doordat mensen in hun levensonderhoud blijven voorzien! Problemen met ratten en muizen kunnen worden voorkomen of tot een minimum worden beperkt wanneer mensen over kennis beschikken van de leefgewoonten en die kennis ook toepassen. Bijvoorbeeld ervoor zorgen dat knaagdieren niet kunnen binnengaan en niet kunnen nestelen (bouwkundige wering) en ervoor zorgen dat er geen voedsel bereikbaar is (goede hygiëne en opslag van voedsel). Gemeentelijke publieksvoorlichting kan in de noodzakelijke basiskennis en advies voorzien.

Foto: Losch

is gebaseerd op een zorgplicht die voor alle dieren geldt. Menselijk handelen mag in principe geen nadelige gevolgen hebben voor dieren. Tot nu toe voeren de Nederlandse gemeenten publieksvoorlichting op het gebied van plaagdieren niet of op zeer uitlopende wijze uit omdat kennis op lokaal niveau vaak ontbreekt, mede als gevolg van bezuinigingen.

Kortom, wanneer de problemen boven het hoofd van menselijke inwoners dreigen te groeien, wordt het pas tijd om professionals in te schakelen die zijn opgeleid in de vaardigheden van Integrated Pest Management (IPM). IPM is gebaseerd op integratie van bestrijding en preventie en daarbij draait het steeds weer om biologische kennis en het gericht beïnvloeden van factoren die dieren de mogelijkheden bieden om zich uitbundig te kunnen ontwikkelen tot plaagdieren.

Vanouds beschikken veel gemeenten zelf over de nodige kennis en expertise maar een toenemend aantal gemeenten besteedt de uitvoering uit aan gespecialiseerde

bedrijven. Terecht vermelden de meeste gemeenten 'ongediertebestrijding' als gemeentelijke activiteit op haar website. De aloude term 'ongediertebestrijding' en de filosofie daarachter is dus bepaald niet 'groen'. Plaagdieren kunnen zelfs tegen onze bestrijdingsmiddelen resistent worden. Ook daarom is preventie beter dan bestrijden. Kennis, publieksvoorlichting en professionele expertise zijn op die benadering gebaseerd. Duurzame gemeenten integreren IPM binnen het natuur- en milieubeleid en verbeteren daarmee ook het gemeentelijk beleid op de gebieden van volkshuisvesting, volksgezondheid en dierwelzijn. Een goed ingericht meldpunt geeft inzicht in de aanwezigheid en ontwikkeling van plaagdieren in de gemeente waarmee in een vroegtijdig stadium probleemsituaties inzichtelijk worden en tijdig actie kan worden ondernomen.

Nog een voorbeeld: Wespen

Wespen zijn een voorbeeld van insecten die bij veel mensen angst veroorzaken. Dat is terecht wanneer mensen ooit een wespensteek hebben meegemaakt die werd gevolgd door een gevaarlijke allergische reactie. Om die reden willen mensen altijd direct tot bestrijding overgaan. Toch zijn wespen ook zeer nuttige dieren en in veel gevallen is bestrijding niet nodig wanneer mensen meer informatie krijgen over de biologie van wespen. Publieksvoorlichting draagt dus bij aan het tegengaan en onjuist bestrijden, het terugdringen van het gebruik van bestrijdingsmiddelen en het werkt kostenbesparend.

Foto: Bruce Schoelitz, KAD

Een groene gemeente kan duurzame plaagdierbeheersing vormgeven door:

1. **Transformatie van ongediertebestrijding naar plaagdierbeheersing**

Ongedierte is een begrip dat in feite geen bestaansrecht heeft want het betreft dieren die onderdeel zijn van de natuur. Het zijn evolutiekampioenen waar mensen last van hebben. Bestrijding is geen duurzame optie. Preventie en beheersing volgens de strategie van IPM is dat wel.

2. **Duurzaam plaagdiermanagement te integreren als onderdeel van het gemeentelijk huisvestings-, volksgezondheids-, natuur- en milieubeleid**

Plaagdiermanagement is geen op zichzelf staand onderdeel van gemeentelijk beleid. Indien het samenhangend en dus slim wordt georganiseerd levert het winst op voor tal van beleidsterreinen en kan versnippering worden opgeheven.

3. **Moderne publieksvoorlichting**

Wanneer inwoners van gemeenten over de juiste basiskennis beschikken zullen ze zelf preventieve maatregelen willen en kunnen treffen. Ze zullen minder snel biociden aanschaffen en zullen minder vaak bij de gemeente aankloppen.

4. **Beschikbaarheid van een herkenbaar meldpunt**

Wanneer gemeenten niet beschikken over een herkenbaar meldpunt zullen gemeenten ook geen goed inzicht hebben in de problemen die de volksgezondheid bedreigen. Dat zijn problemen waar de gemeente wel geacht wordt om op te treden. Gegevens die bij een meldpunt binnenkomen zijn ook van nationaal belang (RIVM). Plaagdieren en infectieziekten houden zich nu eenmaal niet aan gemeentegrenzen.

5. **Beschikbaarheid van professionele expertise (bijvoorbeeld via het KAD)**

Foto: Janet Tiwary

Gemeenten zijn niet in staat om problemen adequaat het hoofd te bieden wanneer ze niet beschikken over onafhankelijke expertise. Een samenwerkingsovereenkomst met een kenniscentrum kan in die lacune voorzien. Onafhankelijke expertise is van belang omdat bedrijven ook een commercieel belang dienen. Bedrijven die over een keurmerk beschikken hebben het niveau van de voorlichting en de vakbekwaamheid geborgd.

Na de hierboven aangeduide stroomlijning van de traditionele ongediertebestrijding is het nog maar een kleine stap op weg naar het KAD-Keurmerk voor Nederlandse gemeenten. Als kroon op het werk.

Bovenstaand artikel verscheen eerder in Stadswerk, magazine voor professionals op het gebied van de leefomgeving, 10: 26-28 (2013)

De website van de VNG geeft antwoorden op vragen over ongedierte.

Bijvoorbeeld: Is ongediertebestrijding een wettelijke gemeentetaak?

Indien vaststaat dat er een algemeen volksgezondheidsbelang aan de orde is, en dit is altijd het geval wanneer het gaat over ratten, moet de gemeente zelf proactief optreden en niet wachten totdat een burger meldt. Proactief betekent zelf optreden op eigen verantwoordelijkheid en kosten.

Uitzondering is de rattenbestrijding in gebieden die in beheer zijn van een Waterschap en dergelijke en in bedrijven die bijzonder aantrekkelijk zijn voor ongedierte (zoals graanopslag). Bij deze laatstgenoemde categorie is meestal een deskundig bestrijdingsbedrijf of een loonbedrijf door het waterschap of het agrarische (bedrijf) ingeschakeld voor ongediertebestrijding.

Voorts is de website over de dierplaagbestrijding van het KAD van belang (www.kad.nl). Het KAD adviseert gemeenten en anderen over de aanpak van de bestrijding. Veel gemeenten hebben een contract met het KAD gesloten over deze dienstverlening.

Een en ander kan leiden tot het nemen van de nodige maatregelen. U kunt dit zelf doen of – althans de uitvoerende maatregelen – uitbesteden aan een deskundig bedrijf. Onder deskundig bedrijf kunt u verstaan een bedrijf met iemand die in het bezit is van het vakbekwaamheidsdiploma afgegeven door een door de overheid erkend exameninstituut (www.evm-examen.nl). In het verleden is uit jurisprudentie gebleken dat kostenverhaal in redelijkheid dient te geschieden en dit had tot gevolg dat voor zover een bestuursdwangactie mede op basis van algemene volksgezondheid en leefbaarheid geschiedt, dit deel van de kosten niet kan worden verhaald op de individuele burger. Dit verhaal heeft voor de praktijk enkele concrete gevolgen gehad:

- Melden van ongedierte laagdrempelig maken: de burger hoeft niet te vrezen voor hoge kosten, want dan meldt hij niet.
- Zo snel mogelijk optreden: overleg, aanschrijven, bestuursdwang, afspraken maken met grote woning- en gebouwbeheerders (corporaties).